

Szakedolgozat

Friedrich Dürrenmatt:

AZ ÖREG HÖLGY LÁTOGATÁSA

SÖLLEI PÉTER ZOLTÁN

Látványtervezés BA

Kaposvár

2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus Rippl-Rónai Művészeti Intézet
Látványtervezés szak

Friedrich Dürrenmatt:
AZ ÖREG HÖLGY LÁTOGATÁSA

Témavezetők: Molnár Zsuzsanna,
díszlet- és jelmeztervező
mesteroktató óraadó tanár

Rátkai Erzsébet,
mesteroktató óraadó tanár

Készítette: **Söllei Péter Zoltán**
NR8AG0

Specializáció: Díszlet- és jelmeztervezés

Intézet: Színházi intézet

Kaposvár
2023

TARTALOMJEGYZÉK

FRIEDRICH DÜRRENMATT: AZ ÖREG HÖLGY LÁTOGATÁSA

I. FEJEZET

AZ ÍRÓ ÉLETRAJZA ÉS MUNKÁSSÁGA 5

A MŰ KELETKEZÉSE 6

AZ ABSZURD SZÍNHÁZ 7

SVÁJC TÖRTÉNELMI ÉS GAZDASÁGI BEMUTATÁSA 8

II. FEJEZET, A DRÁMA ELEMZÉSE

A DRÁMA ÁLTALÁNOS BEMUTATÁSA 10

KONFLIKTUS A MŰBEN, EGYÉN ÉS TÖMEG 11,12,13

MÉDEA JELENSÉG A MŰBEN 13,14

III. FEJEZET, A DÍSZLETTERVEZÉS PREZENTÁLÁSA/BEMUTATÁSA

A VÍGSZÍNHÁZ ADOTTSÁGAI 16

KONCEPCIÓ LEÍRÁSA 17

 LÁTVÁNYTERVEK 18

 ALAPRAJZ 23

IV. FEJEZET, A JELMEZTERVEZÉS PREZENTÁLÁSA/BEMUTATÁSA

KONCEPCIÓ LEÍRÁSA 25

 JELMEZTERVEK 26

V. FEJEZET

ZÁRÓGONDOLATOK 27

VI. FORRÁSOK 29

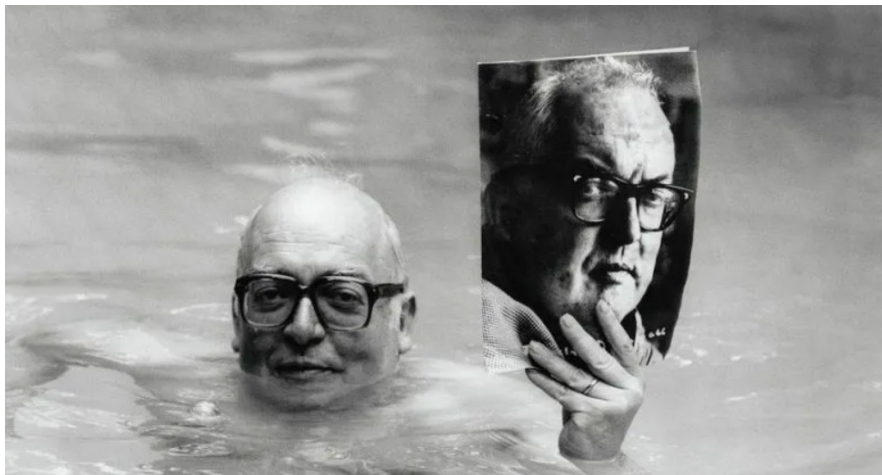
I. FEJEZET

AZ ÍRÓ ÉLETRAJZA ÉS MUNKÁSSÁGA

A svájci születésű Friedrich Dürrenmatt (1921–1991) a második világháború utáni korszak egyik legnagyobb drámaírója volt. Drámái a kispolgári társadalom egyént elnyomó, olykor létezését fenyegető mechanizmusait példázzák. Arra mutatnak rá, hogy az igaznak hitt kapcsolatok, a nemes szokások, a magasztos eszmék gyakran csak merő képmutatás eredményei. Műveinek célja a közös hazugságok leleplezése, az emberi viszonyok valódi lényegének feltárása. Dürrenmatt színháza a kafkai világlátáshoz kapcsolható, dramaturgiai megoldások terén pedig gyakran merít a brechti színház eszköztárából – főképpen az elidegenítési effektussal él.

Apja protestáns prédikátor volt. Nagyapja is pap, de közben hazájukban hírneves konzervatív, vallásos szemléletű, de szellemesen satirikus író. Az áhítatos szellemben nevelkedő, iskolában, egyetemen kiváló fiú mindvégig afféle szabad szellemű vallásos ember maradt, aki világraszóló életművében sajátosan ötvözte az egzisztencialista filozófiát és a protestáns teológiát. Vallásos neveltetése kezdettől fogva ráirányította figyelmét a középkori misztériumjátékokra.

A teológiai megalapozás mellett szemléletére döntő hatása volt Franz Kafka szorongató valóságképe: a lévő és a megismerhetetlen képzeletben megtestesülő képeinek egysége kapcsolódott a húszas évektől divatossá váló egzisztencialista filozófiával. Az egzisztencializmus az emberi magatartás változatos lehetőségeit igyekezett elemezni, igen különböző módokon. Ugyanúgy van ateista, agnosztikus és vallásos irányzata. Mindhárom kétségbe vonja, a tények mögötti valóság megérthetőségét. Lehetőséget ad a megtörtétek tragikus és satirikus szemléletére is. A történelem groteszk ábrázolása híressé, majd világhíressé tette a nagy lendülettel induló fiatal író.

Friedrich Dürrenmatt világa - Cultura.hu -

A MŰ KELETKEZÉSE

A világhír és ezzel Dürrenmatt drámatörténeti rangjának az általános elismerése 1956-ban következett el az „Öreg hölgy látogatása” című groteszk elemekkel és filozófiai gondolatokkal teljes tragédiájának a bemutatásával. Színházak és hamarosan rádiók világszerte várják új műveit. Nemsokára már úgy hírlik, hogy az egész irodalom legnagyobb jövedelmű írója. - „Az öreg hölgy látogatása” minden alakjával, mozzanatával, dialógusaival a szimbolizmus teljessége. Dürrenmatt szimbólumai azonban nem adnak találgatást igénylő feladatokat, mert világosak és egyértelműek. Az öreg hölgy a végtelen gazdagság jelképe, a derék polgárok fejlődése a rideg erkölcsi szabályokhoz ragaszkodástól az egyértelműen elkövetett gyilkosságig szimbolizálja a pénz züllesztő erejét.

Az egész cselekmény a szabályok - jog, erkölcs, ésszerűség - viszonylagos voltát példázza. Izgalmas, folyton meglepő, olykor „mulatságos”, groteszk tragédia lesz ezáltal. A rendkívül fordulatos, izgalmas cselekmény a változás folyamata. A kétségtelenül bűnnek ítélendő gyilkosság irtózata és a pénz hatalma küzd egymás ellen addig, amíg már erénynek tűnik az ártatlan polgártárs közös erővel történő megölése. Mert az, hogy egy idős ember évtizedekkel ezelőtt elcsábított egy fiatal lányt, nem számított bűnnek. A végtelen pénz azonban megváltoztat minden értéket, minden véleményt. Az áldozat már sejti is a véget, ami bekövetkezik. A lélektani, erkölcsi, társadalmi tragédia, egyszerre meghökkentő, tragikus és groteszk.

A darabot 1955-ben mutatták be Zürichben, majd a következő tíz évben már szinte minden európai országban műsorra tűzték. A szerzőjének világhírt hozó színdarab azóta is rendületlenül népszerű világszerte, és számtalan filmes feldolgozás alapjául szolgált. Magyarországi ősbemutatója 1959-ben volt az akkor Magyar Néphadsereg Színházának átkeresztelt Vígszínházban, ahol most 2023-ban Rudolf Péter rendezésében, Hegyi Barbara és Hegedűs D. Géza főszereplésével láthatják a nézők. Dürrenmatt, saját drámáit groteszknek tartja ugyan, ám a század második felében teret nyerő abszurd drámával szemben határozza meg magát, mivel nála az ésszerűség központi szerepet játszik a drámai szituáció kialakulásában, mint ahogy ezt az alább bemutatott darabja is szemlélteti.

Helyszín: 1910, Gullen (valahol Közép-Európában, valószínűleg Svájcban vagy Ausztriában)

A szerző számos célzást helyezett el a dráma szövegében, amelyek az európai erkölcsi értékek devalválódásáról, mind a keresztény, mind a humanista hagyomány kiüresedéséről tudósítanak. Sötét társadalomképe szerint immár semmi sincs, ami a pénz hatalmát ellensúlyozná. Megmutatja, hogy a legnemesebb eszmék üres közhelyekké váltak, a maguk ellentétébe fordultak, csak a nyers érdekek takarói.

AZ ABSZURD SZÍNHÁZ

Az abszurd dráma a második világháború után kibontakozó abszurd irodalom legnagyobb hatású műfaja; új szemléletű drámairodalmat és annak megfelelő színházi előadásokat teremtett. Az abszurd drámát a lét teljes értelmetlenségét, céltalanságát tételező világkép hatja át, tudatosan az irracionalitásra törekszik. Antidráma, hiszen a dráma eredetileg a cselekvés műformája, itt viszont a szereplők tehetetlen lények, sorsuk a passzivitás, a vegetatív szintű lét, amelyből kitörni nem lehet. Az abszurd színházat sokak szerint az emberi lét megismerésének új módjának lehet tekinteni.

A dráma helyett a szituáció áll a középpontban, és a karakterek az abszurd helyzeteket és körülményeket hozzák létre. A műfaj célja, hogy megmutassa az emberek életének kaotikus és értelmetlen jellegét, amely mindenki számára ismerős lehet. A kifejezhetőség is kérdésessé válik, a nyelv maga is „lefokozódik”. Nincs sem kommunikáció, sem karakter. A kevés vegetáló szereplő, a cselekményhiány és a szegényes nyelv mellett, a kopár színterek is fokozzák a szorongás és a bizonytalanság élményét. A cselekmény nem lineáris, az idő és a tér szerepe is megszűnik. A karakterek gyakran jellegzetes motívumokat vagy szimbólumokat hordoznak és nincs tényleges érzelmi kapcsolat közöttük. Az abszurd színházat az is jellemezheti, hogy a karakterek a valóságtól elszakadva cselekednek és az érvelés logikája gyakran hiányzik.

A műfaj megjelenése és elterjedése az 1920-as években kezdődött. Az első abszurd színdarabok a szürrealista mozgalomból fejlődtek ki. Az első abszurd darabnak a francia szerző, Alfred Jarry „Ubu király” című műve számít. Az abszurd színházat a második világháború utáni években vált igazán népszerűvé. A második világháború borzalmai és az ezt követő hidegháború feszültségei hatására az emberek elvesztették bizalmukat a hagyományos értékekben, az abszurd színház pedig új értelmezési módokat és alternatívát kínált.

A kiváló román szerző, Ionesco darabjaiban („A kopasz énekesnő”, 1949) még van konkrét meghatározottság; Beckett mutatja fel a „Godot-ra várva” -tól (1948) kezdve az emberi lét egyetlen tartalmaként a „lassú felbomlást, a vánszorgást a vég felé”. Velük szemben Dürrenmatt („Az öreg hölgy látogatása”, 1956; „A fizikusok”, 1962) saját groteszk komédiáit, paraboláit, tézisdramáit „paradox színháznak” nevezi.

SVÁJC TÖRTÉNELMI ÉS GAZDASÁGI ÉRDEKESSÉGEI

Svájc egy alig 41 ezer négyzetkilométeres területű kis ország, aminek több mint negyede terméketlen, sziklával és kővel borított, vagy az örök hótakaróval és jéggel fedett terület. A tenger-től teljesen el van zárva, természeti kincsei nincsenek, az ország utolsó ezüstmányája már a középkorban kiürült, manapság pedig már csak Bazel és Rajna völgyi Bex környékén találunk néhány sóbányát. Felmerül a kérdés, hogy Svájc hogyan lett úttörője az iparosodásnak és technológiai fejlődésnek, hogyan lett versenytársa olyan nagyhatalmaknak, mint Anglia vagy Franciaország és vált a demokrácia és jólét mintapéldájává gyakorlatilag néhány évtized leforgása alatt? A kontinens második leggazdagabb államában, Svájcban alapelv a nép többségének akaratát se alkotmány, se alkotmánybíró nem írhatja felül. A kisebbségek a jogaikat így mindig a többségtől várhatják, de ez egyben azt is biztosítja, hogy a társadalmi progresszió nem felülről kikényszerített, hanem a nép által jóváhagyott folyamat. Valamint a svájciak több száz éve ügyelnek arra, hogy semlegesek maradjanak a külföldi konfliktusokban, hogy megvédjék az országukat a katonai fenyegetésektől, hogy vonzóvá tegyék a külföldi befektetők számára.

A SEMLEGESSÉG ELVE

A 19. században, miközben a nagyhatalmak a globális problémákkal voltak lekötve, addig Svájc még belviszályoktól forrongott, különösen az 1815 és 1848 közötti években. A kantonok közötti ellentétek végül az 1847-ben kitört rövid Sonderbund háborúhoz vezettek. A polgárháború után 1848-ban új alkotmányt fogadtak el, aminek következményeként a kantonok összefogtak, és megszületett a Svájci Konföderáció a saját alkotmányával, kormányával és törvényeivel. A kantonok határait megszüntették, Svájc szomszédai elfogadták az ország függetlenségét, és bevezették az örökérvényű semlegesség elvét. Innentől kezdve Svájc történelme elsősorban az állandó gazdasági, politikai és szociális fejlődésről szólt, mely révén az ország Európa egyik leggazdagabb országává vált.

A semlegesség következtében a környező országok, vagyonuk jelentős részét a háború elől Svájcba juttatta, ebből kifolyólag bankok országa lett. Ami a bankok mellett még fontos ágazat a gépgyártás kialakulása, valamint az óragyártás speciális iparága. Szintén érdekesség a semlegeségről, hogy a svájci bankok fölött Damoklész kardjaként lóg, hogy a második világháború során a náci által zsidóktól elkobzott aranyat és értékeket svájci bankokban tárolták. A londoni külügyminisztérium jelentése alapján 1940 és 45 között állítólag akkori értéken számolva körülbelül 2,7 milliárd frank értékben ömlött az arany Németországból Svájcba, így okkal gyanítható, hogy közte volt az a vagyon is, amit a németek az európai zsidóságtól raboltak el.

II. FEJEZET

A DARAB ÁLTALÁNOS BEMUTATÁSA

A dráma cselekménye egy lepusztult kisvárosban játszódik Güllenben, ahol a városnak a legelőkelőbb emberei: polgármester, tanár, pap készülnek egy előkelő vendég fogadására. Mivel a kisvárosban minden gyár tönkrement már és az emberek munkanélküli segélyből élnek, ezért készülnek annyira mert arra számítanak, hogy anyagi segítséget kapnak a nőtől. Alfred III is benne van ebben a bizottságban, akik fogadják Claire-t, ő volt ugyanis a fiatalkori szerelme. Claire megérkezik és azt látjuk, hogy ő egy 63 éves idős asszony, Ill pedig a 70-es éveiben jár. Az ünnepélyes fogadáson elmondja, hogy 1 milliárdot akar adományozni a kisvárosnak, de egy feltétellel. Itt azután kiderül az is, hogy amikor fiatal lány volt, azért kellett elhagynia a várost, mert gyermeket várt Ill-től, aki úgy döntött, hogy inkább a kereskedő lányát fogja feleségül venni, mert az nagyobb haszonnal jár.

Amikor Claire apasági keresetet nyújtott be Ill ellen, akkor ő hamis tanúkat fogadott, akik azt hazudták a bíróságon, hogy ők is együtt voltak Claire-el ezért nem lehet tudni, hogy ki a gyerek apja. Claire-nek el kellett hagynia a kisvárost és ezután nem sokkal sajnos elhunyt közös gyermekük is. Nem volt senkije és semmije, szegény volt, ezért az utcára került. Egy milliárdos vette feleségül, akinek később megörökölte a vagyonát. A helyiek először nagyon örülnek ennek, de hamarosan kiderül, hogy az ajánlat egy szigorú feltételhez kötött. A feltétel az, hogy a városlakóknak meg kell ölniük Alfred III-t, aki évekkorábban megbántotta és megalázta Claire-t.

Az öreg hölgy megígéri, hogy ha Ill meg fog halni, akkor azonnal utalja a város számára a pénzt és ezzel megmenti őket az anyagi problémáiktól. Az emberek először elutasítják az ajánlatot, de ahogy egyre jobban szembesülnek az anyagi nehézségeikkel, egyre inkább kezdenek hajlani az öreg hölgy ajánlatára. Alfred III pedig egyre nagyobb nyomást gyakorol rájuk, hogy elutasítsák az ajánlatot és ne váljanak gyilkossá. A történet végén a város emberei elfogadják az ajánlatot és Ill meggyilkolása végbemegy, mire Claire azonnal átutalja a pénzt és távozik a városból.

KONFLIKTUS A MŰBEN, AZ EGYÉN ÉS TÖMEG

„Most azonban igazságot akarok, igazságot egymilliárdért!”

Claire visszatért Gullenbe és 1 milliárdot ad a városnak, ha valaki teljesíti a kérését. Az egyén és a tömeg konfliktusa ezzel a kijelentéssel jelenik meg a műben. Az öreg hölgy gazdagsággal és ezáltal hatalommal rendelkezik a tömeg pedig a gazdasági fellendülést és a pénzügyi előnyöket látja az ajánlatában. Az egyén, Ill azonban ragaszkodik az életéhez és nem akarja, hogy az öreg hölgy pénzéért megöljék. Az ő értékei eltérnek a városiakétól, akik a pénz felajánlásának csábításától hajlamosak megfeledkezni a helyes és erkölcsös cselekedeteikről. Claire és az Ill közötti konfliktus az egyén és a tömeg ellentétére utal, mivel az öreg hölgynek az ereje és befolyása mögött a pénz áll amire a tömeg vágyik, és Ill a tömeghez tartozik, de saját erkölcsi értékei szerint cselekszik. Az öreg hölgy célja az, hogy a városiakat manipulálja a pénz ajánlatával és az Ill életéért folyó küzdelem bemutatja a „nyájember” -ek viselkedését és a csoportnyomást, amelynek az egyénnek ellen kell állnia. Az egyén és a tömeg konfliktusának bemutatása a műben az, hogy az emberek cselekedetei és döntései nagy hatással lehetnek másokra olykor még az erkölcsi értékeink fölé is kerülhetnek.

A polgármester először a következőt mondja Claire ajánlatára:

„Egyelőre még Európában élünk. Egyelőre még nem vagyunk pogányok. Gullen városa nevében visszautasítom az Ön ajánlatát. Az emberiség nevében. Inkább szegények maradunk, de nem mocskoljuk be magunkat vérrel.”

Szép az amire a polgármester hivatkozik, az európaiságra. José Ortega spanyol író a következőt mondja Európáról 1929-ben:

„Európa erkölcs nélkül maradt. Nem arról van szó, hogy egy most születő erkölcs kedvéért a tömegember lemond egy elavult morálról, hanem arról: életmódjának épp az a lényege, hogy életét semmiféle erkölcsnek nem akarja alávetni.”

1929, néhány évvel vagyunk csak Hitler hatalomra jutása előtt. Az ajánlat tétel után nagy változások állnak be. Az emberek elkezdenek hitelre vásárolni mindenféle árucikket, és mivel Ill kereskedő, az övé a szatócsbolt. Így hát a gullen polgárok az ő boltjában vásárolnak hitelre, végig nézi azt, ahogy az emberek elkezdenek költekezni miközben eddig ennivalóra sem volt pénzüik. Ki szeretném emelni, hogy a darab műfaja tragikomédia. És a szerző mindent megtesz annak érdekében, hogy ez mind inkább érezhető legyen. Jó példa erre Ill és a Rendőr jelenete a II. felvonásban, amikor a halálra ítélt egyre kétségbeesettebben magyarázza, hogy mindenki hitelre vásárol és ezzel az ő élete veszélybe kerül. Kezdetben Ill teljesen logikus magyarázatokat kap, de amikor a rendőr már baráti közelségből akarja megnyugtatni, láthatóvá válik az új aranyfoga, ami a jelenet hisztérikus befejezéséhez vezet. Mindezek az új felfedezések a plébánia új harangjával, a Polgármester városfejlesztési terveivel, egyre inkább azt bizonyítják, hogy a gyilkosságot inkább előbb, mint utóbb valaki kénytelen lesz elkövetni, hiszen az adósságokat egyszer ki kell fizetni valamiből.

Amikor Ill személyesen beszél az emberekkel mindenki azt gondolja, hogy természetesen nem fognak embert ölni, nem gyilkolják meg a polgártársukat. De a közösség hatására mindannyian belemennek ebbe az örült költekezésbe, olyan szinten, hogy még Ill-nek a családja is ezt csinálja, a felesége és a két gyermeke is hitelre vásárolnak minden félét: autót, bundát stb. Ill egyre inkább fél és nyilván attól, hogy meg fogják őt ölni és amikor ezt szóvá teszi akkor mindenki nyugtatgatja, hogy „Ugyan már ne félj hát nem fogunk eladni, nincs mitől félni. Egyszerűen csak úgy gondoljuk, hogy miért ne vehetnék meg ezeket a dolgokat.”

Egyetlen ember van Güllenben, aki tényleg kitart Ill mellett, ő pedig a Tanár. De éppen ő lesz az, aki a végén a vádbeszédet elmondja. El is ment egyszer Ill-hez hogy rábeszélje arra hogy védje meg magát mert egyre rosszabbá válik a helyzet:

TANÁR: „Magát megölik. Tudva tudom az első perctől fogva, és maga is tudja, hiába tagadja Güllenben mindenki. Túl nagy a kísértés, és túl nagy a mi szegénységünk. Tovább megyek: azt is tudom, hogy én is benne leszek. Érzem, hogyan válok lassanként gyilkossá, és itt nem segít a humanizmus. És mióta tisztában vagyok ezzel, már csak az alkohol tartja bennem a lelket. Félek! Ahogy maga is fél! Mert tudom azt is, hogy egy szép napon minket is meglátogathat egy ilyen öreg hölgy, és ugyanarra a sorsa juthatok, mint maga...”

CLAIRE: „Tél volt, amikor elmentem ebből a városból, egy szál matrózzruhában, a lángvörös copfjaimmal, a nagy hasammal, s a derék gülleniek kiröhögtek. Összefagyva ültem be a hamburgi gyorsvonatba. És amikor a jégvirágos ablakon át utolsó pillantást vetettem a Peterék elsuhanó pajtájára, elhatároztam, hogy visszajövök én még ide egyszer. Nos, itt vagyok. Most én szabom meg a feltételeket, én diktálom az alkut.”

Érthető Claire álláspontja, persze a gyilkosság nem elfogadható. Ezért az emberek Ill-t próbálják rábeszélni arra, hogy legyen öngyilkos.

ILL: „Ragaszkodom hozzá, hogy bíraskodjatok fölöttem, és alávetem magam az ítéletnek, bármilyen lesz. Elfogadom igazságszolgáltatásként. De hogyan fogtok magatoknak igazságot szolgáltatni? Adja Isten, hogy helyt tudjatok állni a magatok ítéletéért. Engem megölhettek, nem tiltakozom, nem védekezem... de az eljárás terhét nem veszem le rólatok.”

Végül Ill belenyugszik a sorsába. Ez szükséges ahhoz, hogy az erdei jelenet utolsó kettősében létrejöjjön az a groteszk romantika. Itt van az egyetlen pillanat, amikor érezzük, Claire és Alfréd mennyire szerették egymást. Ekkor Claire egy pillanatra elengedi a bosszút. A felvonás másik lényeges szereplője Matild, Ill felesége, aki egy életnyi házasságát és annak aktuális szegényét fejezi ki. A város vezetése által megrendezett tárgyalást, amelyen a halálos ítéletről szavaznak, a kereskedelmi tévéhez hasonlóan közvetítik. Kizárólag a beavatottak tudják, hogy valójában mi a tét. A városka lakói az utolsó felvonásban már készek elítélni Ill-t, azonban ez nem elég ahhoz, hogy valódi gyilkosokká váljanak. Végül bizonytalan tettük másodsorra sikerül. Claire Zachanassian csak így tudja őszintén elfogadni volt szerelmét, holtan. A bűn és büntetés körforgása újrakezdődik, amikor a Polgármester kiszabadítja a város felemelkedését biztosító csekket Claire kezei közül. Csakhogy a gülleniek már elvesztek. Senki sem gyilkos és mégis mindenki gyilkos. A tömeg tette, egyénileg senki sem vállalja a szörnyű cselekményt.

A közösség feláldoz valakit annak érdekében, hogy az igazság létrejöjjön. A címszereplő mellett a másik főszereplő maga a város, illetve annak lakói. A drámai átalakulás, ahogy a felajánlott pénzért lassan feladják önmagukat és lemondanak alapvető erkölcsi értékeikről, elengedhetetlenül fontos része a darabnak. Ugyanakkor tragikomikus is a kiindulási helyzet, amikor az ünnepélyes készülődés közben senki sem veszi komolyan a Plébános kérdését, miszerint van-e Illnek meggyónni valója a 40 évvel korábbi szakításáról. Ezzel talán az egész későbbi tragédia elkerülhető lenne. Ill azonban kitér a válasz elől, és így a város őt kéri meg, hogy édesgesse ki a milliárdos pénzét, holott épp az ő hazugsága taszította annak idején bordélyházba a nőt. A következő jelenetben már azzal is tisztában van a pap, hogy Isten itt senkit sem véd meg és a saját lelki üdvéért is üvölti Ill-nek, hogy meneküljön. A Plébános végül gyilkosságra biztató, szektás prédikátorként végzi. Hasonlóan megkapó ívet jár be a Tanár: a lelkes humanista, a későbbi alkoholista, aki az utolsó jelenetben teljesen józanul érvel a halálbüntetésért.

William Holman Hunt: Bűnbak című festménye, 1854

MÉDEA JELENSÉG A MŰBEN

TANÁR: „Kedves Zachanassianné, maga alapjában egy sebzett szívű, szerelmes asszony. Maga abszolút igazságot akar. Mint valami antik hősnő, egy új Médea. Mi mélységesen megértjük önt, de éppen ezért arra kérjük, mondjon le a bosszúról, legyen emberséges!”

CLAIRE: „Emberséges? Az emberségnek, uraim, a tőzsdén árfolyama van. Én, az én tőkeerőmmel, akár egy egész világrendet vásárolhatok magamnak. A világ ringyót csinált belőlem, most én csinálom bordélyházat a világból. Részt akartok venni a buliban? Fizessetek be! Én tisztességes alkut kínálok. Güllen felvirágzását - egy gyilkosság ellenében. Konjunktúrát egy hulláért. (a hordozókhoz) Gyerünk! (elviszik)”

Szerelmének árulása Claire-t és néhány kisvárosi lakos gonoszsága miatt hihetővé teszi az idős hölgy azon vágyát, hogy bosszút álljon az érintetteken. A hamis tanúkon, akiket végül kasztrált és megvakított, Alfred Ill-en, akinek a halálát követeli, és a gülleniek, akiknek erkölcsi romlottságát a tisztesség álarca alatt akarja felfedni. A Médeával való összehasonlítás egészen helyénvalónak tűnik. Médeia egy női alak a görög mitológiából. Euripidész művében Médeia mindenestre féltékenységből cselekszik és gyermekeik meggyilkolásával áll bosszút hűtlen férjén. A „Médeia” történetet újra és újra feldolgozzák a művészetben, a zenében, az irodalomban és a drámatörténetben.

Bár különböző háttérűek, számos hasonlóság van a két karakter között:

- Az egyik legjelentősebb hasonlóság Médeia és Claire között az a bosszúvágy. Médeia bosszút akar állni férjén, Iaszónon miután elhagyja egy másik nőért. Haragját az iránta érzett szeretete táplálja, tetteit pedig az a vágya motiválja, hogy szenvedést okozzon vele. Azonban bármennyire is szereti gyermekeit mégis megöli őket mivel úgy gondolja, ez az egy módja annak, hogy ne szenvedjenek egy olyan világban, amely elutasította őket. Hasonlóképpen Claire-t is elhagyta szerelme, amikor terhes volt.
- Egy másik hasonlóság a két karakter között az, hogy hajlandóak vagyonukat és hatalmukat céljaik elérése érdekében felhasználni. Médeia, mint varázslónő, természetfeletti erőkkel rendelkezik, melyeket fel is használ célja elérése érdekében. Az öreg hölgy viszont rendkívül gazdag lett, és a pénzét arra használja, hogy manipulálja szülővárosa lakosságát. Igazságot vásárol magának.
- Emellett a műben Médeát és Claire Zachanassian-t is kívülállóként ábrázolják. A barbár királylány egy idegen, aki beházasodik a görög társadalomba és a görögök kívülállónak tekintik. Azonkívül erőteljes varázslónő is, ami még inkább kívülállóvá teszi. Hasonlóképpen, Claire kívülálló szülővárosában, mert fiatal nőként távozott majd gazdag és hatalmas lett.

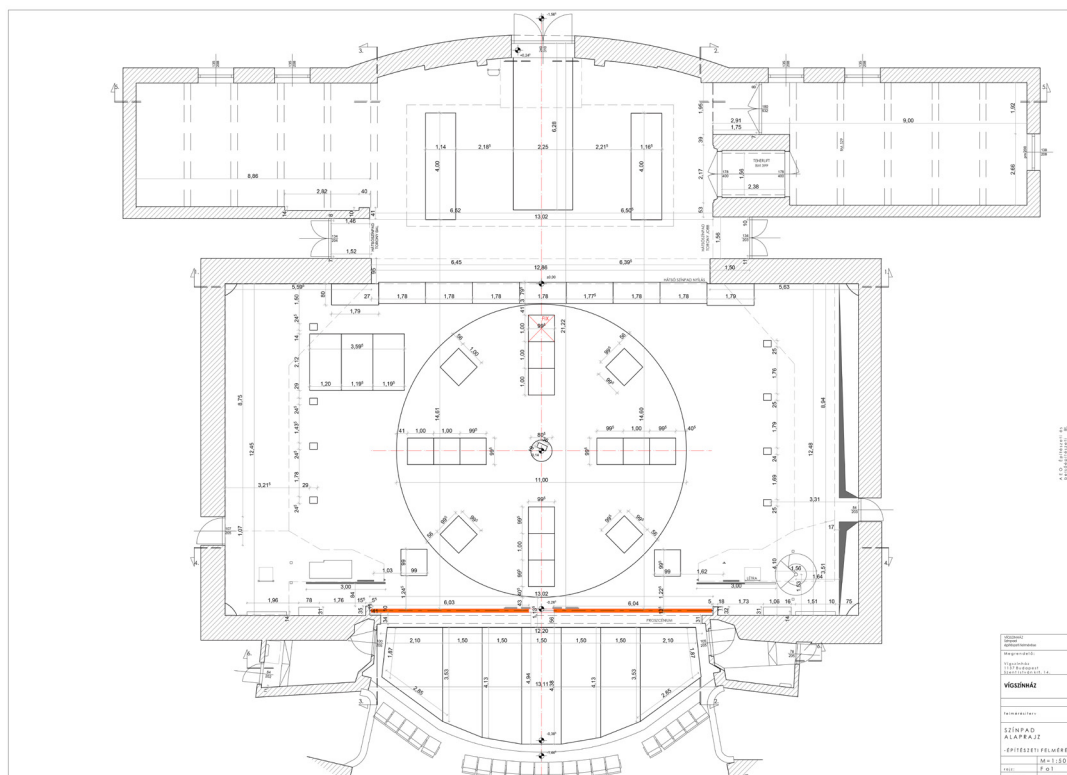
A szerelem témája mindkét műben fontos, mivel rávilágít az emberi érzelmek és motivációk összetettségére. A szeretet lehet pozitív erő, amely összeköti az embereket, de legalább ennyire lehet negatív is, ami fájdalmat és szenvedést okoz. Mindkét műben a szereplők szeretete azok iránt akik megbántották őket, erőteljes motivációt jelent tetteikre ami a harag és bosszú útjára vezeti őket.

III. FEJEZET

A VÍGSZÍNHÁZ ADOTTSÁGAI

A Vígszínház egy nagy múltú, impozáns épület, amely számos lehetőséget kínál a színpad terén is. A portál szélessége 12 m és a magassága 7,2 m és a színpad mélysége 12,5 m. A színpad mélysége 12,5 m sőt a hátsó színpad mélysége még 6 m és a teljes színpadi szélesség oldalszínpadokkal 22 m. Ezek voltak számomra a legjelentősebb méretek a tervezés folyamata alatt, hiszen szükségem volt a nagy területre, hogy még inkább kitudjam emelni az elképzelt osztott teret. Nem is tervezett forma méretei, hanem inkább a mozgatása miatt. A színpad maga nagy teret biztosít a díszleteknek is. Ami szintén fontos volt számomra a színház technikai lehetőségeit tekintve azok az előszínpad adottságaira vonatkoznak. Maga az előszínpad mélysége íves kialakítása miatt 2,4 m – 5 m. Ráadásul, ha kicsit még ki is nyújtom az előszínpadi részt akkor még közelebb kerül a nézőtérhez és ez a tömegjeleneteknél tud jól érvényesülni.

A Vígszínházban a zsinórpadlás modern technológiával van felszerelve, amely lehetővé teszi a díszletek és a kellékek gyors mozgását és cseréjét, ez az általam tervezett díszletben főként a vetített háttérknél tölt be fontos szerepet, valamint az óra motívumnál, ami elől látható. Ezek a fémszerkezetek melyeket a legtöbbet lehet látni a színpadon, díszletkocsikra építtem, hogy a díszlet könnyedén tudjon változni vagy éppen kerüljön ki a színpadról. Mivel gyors nyílt színi változásra is szükség van, ezért gondoltam a tervezés folyamatában, hogy az első két mozgó elem mindenképpen kocsin helyezkedjen el. A kétszintes játéktér emeleti részeit külön mozgatható lépcsőn lehet megközelíteni.

KONCEPCIÓ LEÍRÁSA

A tervezés folyamán egy osztott térben gondolkodtam és az általam kitalált forma, illetve formák erre lehetőséget is adnak. Minden lelakottan siváran kopott, a falakból, faltöredékekből és tárgyakkól kikopott az élet, apró részletek melyek egy letűnt kort vagy az elmúlást idézik. A szereplőkből áradó kilátástalanság, közöny az, ami lepusztította környezetüket. Én így fogalmaznám meg röviden ezt a színpadképet, amit a darab idéz elő bennem. Tehát úgy gondolkodtam, hogy érzékeltetni lehessen Clairenek a háttérben végzett munkásságát, hogy szisztematikusan leépítette a várost mire ideérkezett. A lepusztult város látványa lehet lenyűgöző, ugyanakkor kísérteties és szomorú is. A kopottas vasszerkezeti elemek, amelyek alkotják a tér nagy részét, hozzájárulnak az elhagyatottság érzetének fokozásához.

A városi táj azonban nem veszítette el az egykori nagyságát, és az árnyak játékaival egy titokzatos érzést ad a nézőknek. A falakon néhol egymásra kasírozott poszterek kopott felülete, máshol pedig már graffiti foltok láthatók. Valamint ahogyan a városra is igaz, úgy a gyárépületekre is, hogy van egyfajta folytonos mozgásuk. És én pont ezt a fajta mozgást akartam lehetővé tenni ebben a mozgalmas térben. Az egész város egyfajta industriális érzetet kelt, ahol a megkopott falak mellett, vasszerkezetek és egyéb ipari elemek vannak jelen. A díszlet mozgásának megszervezése során figyelembe vettem az ipari jellegét a városnak. A vasszerkezetek kocsikra lesznek szerelve, amelyek előre-hátra és oldalra mozognak. A díszlet mozgása során a kocsik és a vetített hátfalak mozgása olyan lehet, mintha egy nagyobb gyártási folyamatban lennének résztvevők. Valamiféle termelési láncolatban lennének résztvevők, melyet a város egykori ipari működése inspirált.

- A város falai sivarak és elhasználttá váltak, a szegénység és az idő nyoma mindenhol látható. Az elhagyatottság érzete áthatja a tereket, az egykori épületek állnak még, szerteágazó vasszerkezetek tartják össze őket, igaz nem voltak kitéve rombolásnak, de az idő nagyon is hatott rájuk. A vasszerkezetek ennek ellenére nincsenek rossz állapotban, még csak nem is rozsdásak. Ezek fém szerkezetek sötét színűek, szürkés fekete színben láthatjuk. Amikor fény vetül rájuk akkor szinte fehérén tűnnek ki ezzel is egy kontrasztos látképet adva. Azonban még mindig állnak, és mintha várnák az újraéledés lehetőségét.

- Azt gondolom, hogy az egykori épületek és azok falai megkopottak és városi létre jellemző „díszítés” látható rajtuk. Gondolok én itt a graffiti munkákra különböző helyeken, ezek is azonban csak visszafogottan. A város teljesen elhagyatottnak tűnik, mintha az idő valóban megállt volna.

- Gúllen sötétségeit csak a gyár ablakain át beszűrődő halvány fények törhetik át. Az elhagyott gyárak és raktárak ablakaiból vetülő fények adtak ehhez inspirációt. És azért is a gyárak adtak ehhez inspirációt mert pont ezekre az épületbelsőkre jellemző egy folytonos mozgás.

LÁTVÁNYTERV

VASÚTÁLLOMÁS

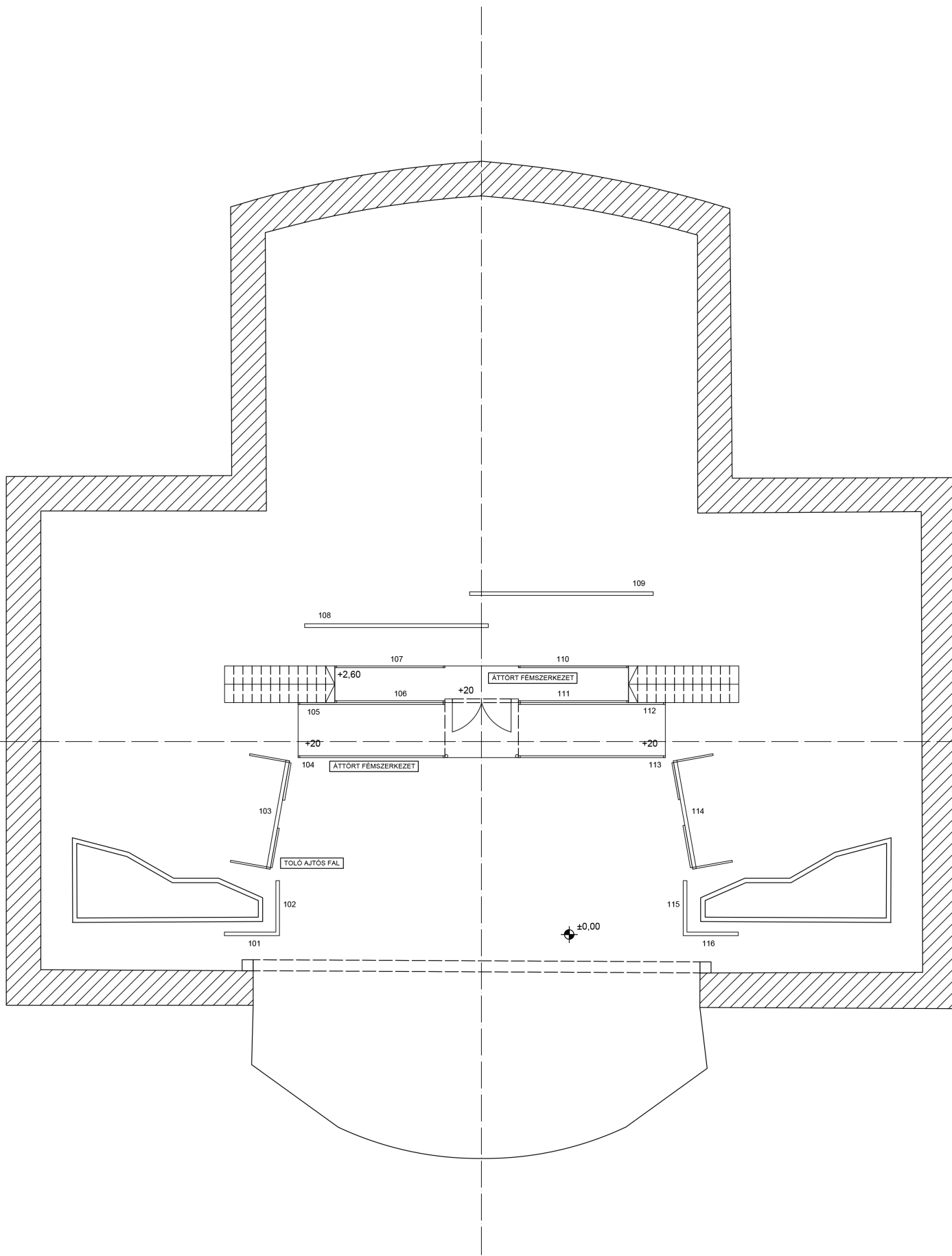
„UTOLSÓ VACSORA”

ERDEI JELENET

ILL HALÁLA

FRIEDRICH DÜRRENMATT: AZ ÖREG HÖLGY
LÁTOGATÁSA, DÍSZLETTERV

LÉPTÉK:
M=1:100

KÉSZÜLT:
2023.04.29

MŰSZAKI RAJZ - VÍGSZÍNHÁZ
ALAPRAJZ
AJÁNLOTT NYOMTATÁSI MÉRET: A3

SÖLLEI PÉTER ZOLTÁN, HARMADÉVES LÁTVÁNYTERVEZŐ HALLGATÓ
MATE KAPOSVÁRI CAMPUS RIPPL - RÓNAI MŰVÉSZETI INTÉZET
LÁTVÁNYTERVEZŐ SZAK

IV. FEJEZET

KONCEPCIÓ LEÍRÁSA

A szereplők jelmezei a lepusztult városban szürkés, koszos és kopottak, olyanok, mintha az életnek és a színeknek minden nyoma eltűnt volna belőlük. Az emberek, mint egy nagy egybefüggő tömeg láthatóak, melyek összeolvadnak az öreg falakkal. Minden jelmez szimbolizálja a város pusztulását, az emberek elveszettségét és az együttes mozgásuktól válnak „nyájemberré”. Miközben az emberek úgy tűnnek, mint egy nagy, egységes massa, fontos, hogy felismerhető legyen a karakterek társadalmi szerepe és jellemvonásai. Az apró részletek, mint a különböző textúrák, eltérő foglalkozásból származó ruhadarabok, mind arra utalnak, hogy milyen nehéz körülmények között élnek az emberek a városban.

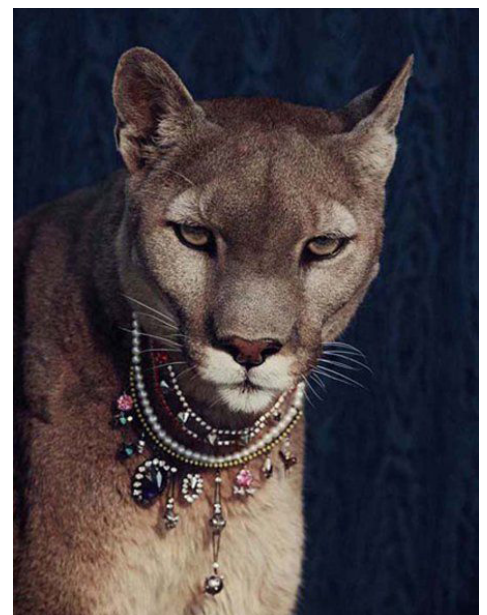
Az egyes karakterek jelmezei jelzik, hogy milyen társadalmi szerepet töltenek be a városban és hogy mindannyian a városi élet keserű valóságát élik. Egy másik fontos eleme a tervezésnek az, hogy szerettem volna érzékeltetni Gullen lakóin azt a változást, ami az alatt az idő alatt következett be, hogy itt tartózkodik Claire. Ennek az anyagi fellendülésnek, illetve fejvesztett vásárlásnak a nyomait megjeleníteni az eddig szegénységben élt lakók öltözetén.

Első vázlat a gülleni lakókról

Claire Zachanassian

Alfred III

Polgármester

Tanár

Pap

Rendőőr

Rágógumin Kérődzők

Ill fia és lánya

Güllen Polgárai

V. FEJEZET

ZÁRÓGONDOLATOK

Ez a darab az emberi viselkedés legjobb és legrosszabb példáit tárja fel egy olyan történetben, amely éppoly megrázó, mint amilyen releváns. Dürrenmatt ezt a darabot a második világháború után írta, mintegy kommentárként Svájc és Németország kapcsolatához. A svájciak a háború alatt semlegesek maradtak, de ebben a semlegességben semmi sem akadályozta meg a bekövetkezett borzalmakat. Talán ez hagyott keserű ízt az emberekben, miközben Hitler folytatta halálmenetét Európa-szerte, és hozzájárult ahhoz, hogy Dürrenmatt ilyen darabot írjon. Ez a darab és a történet, amit elmesél, már önmagában is ijesztő. A darab vége hagyja, hogy a közönség megkérdőjelezze saját határait, saját árát.

A szerzőt a folyamat érdekelte és ez kiderül a darab felépüléséből, a közösség feláldoz valakit annak érdekében, hogy az igazság létrejöhessen. Több főszereplője is van a darabnak, Ill és Claire de ugyan ilyen fontos maga a nép. Hogy jutnak el A-ból B-be, első pillanatban visszautasítja ezt az ajánlatot a nép majd, hogyan jutnak el ahhoz, hogy jogosnak érezzék Ill halálát. Nem lehet azokat a pillanatokat tetten érni amikor a közösség rossz útra lép mert van egy gondolat rendszer, amit próbálnak megérteni csak ez a korrupcióra épül.

POLGÁRMESTER: „Mondjon le a bosszú pusztító gondolatáról, ne kényszerítsen bennünket olyanra, ami meghaladja az erőnket. Válassza a tiszta emberséget bármilyen nehéz.”

CLAIRE: „Az emberség a tőzsdézgető milliomosok lehetőségeihez szabott fogalom. Uraim, én az én tőke erőmmel világrendet vásárolok magamnak!”

„Az öreg hölgyről szóló történet – sötét dolog, de éppen ezért nem szabad sötét színekkel ábrázolni, éppen, hogy nagy emberséggel kell játszani; nem haraggal, hanem gyásszal, sőt: groteszk humorral, mert semmi sem árthatna többet ennek a tragikus végű komédiának, mint valami állati-mély szomorúság” – írta Dürrenmatt Az öreg hölgy látogatásáról.

VI. FEJEZET

FORRÁSOK

chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgglefindmkaj/http://adattar.vmmi.org/dramak/158/158.pdf

https://hu.wikipedia.org/wiki/Friedrich_D%C3%BCrrenmatt

https://hu.wikipedia.org/wiki/Az_%C3%B6reg_h%C3%B6lgy_1%C3%A1togat%C3%A1sa

https://hu.wikipedia.org/wiki/Abszurd_dr%C3%A1ma?fbclid=IwAR0Aoye35E_vljekEIB-bacfjUyKMd05CUS0wMSnvwNHu3Ikg2186TocHVQk

https://www.criticailapok.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=34524

<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20170808/az-igazi-svajci-titok-tudod-minek-koszonheti-az-orszag-meses-gazdagsagat-258261?fbclid=IwAR2xhUmYQzeUiOQJ2UgWoSHuU-POg-uVHwjHyHwkXPavySTRjbgkRc0XIG3o>

https://azonnali.hu/cikk/20210825_europa-egyetlen-valodi-illiberalis-demokracia-ja?fbclid=IwAR0sYuBv4sUOPO6AhYr3ZlJoQ79wC8MsO7QsVI3gn1qH_oKNO-2YDAvTxe0

<https://writingbros.com/essay-examples/the-power-and-influence-of-claire-in-the-visit-by-friedrich-durrenmatt/>

chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgglefindmkaj/http://adattar.vmmi.org/dramak/418/euripidesz_medeia.pdf

chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgglefindmkaj/https://www.vigszinhaz.hu/res/vig_teknikai_leiras_2020_01_16.pdf

<https://www.dw.com/en/celebrated-author-friedrich-d%C3%BCrrenmatt-on-his-100th-birthday/a-56133623>

<https://tudasbazis.sulinet.hu/hu/magyar-nyelv-es-irodalom/irodalom/irodalom-12-osztaly/friedrich-durrenmatt/durrenmatt-az-oreg-holgy-latogatasa>

2. sz. melléklet. Konzulensi nyilatkozat

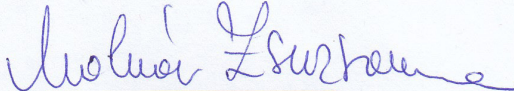
NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot áttekinttem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: Kaposvár év 04 hó 20 nap
2023

Belső konzulens

*Kérjük a megfelelőt aláhúzni!

2. sz. melléklet. Konzulensi nyilatkozat

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: ~~PILISCSABA~~ 2023 év május hó 2 nap

Belső konzulens

*Kérjük a megfelelőt aláhúzni!

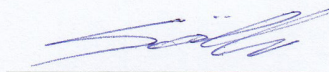
3. sz. melléklet. Hallgatói nyilatkozat

NYILATKOZAT

Alulírott SÖLLEI PÉTER ZOLTÁN, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, KAPOSVÁRI Campus, RIPPL-RÓNAI MŰVÉSZETI INTÉZET, LÁTVÁNYTERVEZŐ szak nappali/levelező* tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2023 év 04. hó 27. nap

Hallgató

5. - 6. sz. melléklet.

**Bejelentés és lemondás a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetemen végzett tudományos,
alkotói munka eredményeként létrejött szellemi alkotásról**

Alulírott alkotó bejelentem, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetemen végzett szellemi alkotás eredményeként az alábbi alkotást hoztam létre.

Kijelentem, hogy A Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem **Szellemitulajdon-kezelési Szabályzatát** megismertem, és annak rendelkezéseit magamra nézve kötelezőnek elfogadom.

Az alkotás címe és rövid leírása (bizalmas információk nélkül):

Friedrich Dürrenmatt : Az öreg hölgy látogatása

Színházi díszlet - és jelmertervezés

Az alkotó adatai (név, szak, évfolyam, elérhetőség):

Söllei Péter Zoltán, Látványtervezés BA, III. évfolyam, 06306051034

Alulírott nyilatkozom, hogy a jelen úrlapon közölt adatok a valóságnak megfelelnek, és az azokban bekövetkező változásokat legjobb tudomásom szerint jelzem a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetemnek.

Alulírott kijelentem, hogy e műalkotással kapcsolatos minden tulajdonlási jogomról lemondok, az alkotást átadom az intézménynek.

Kaposvár, 2023. év 04. hó 27. nap

A bejelentő aláírása:

A Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Rippl-Rónai Művészeti Intézete a fenti adatokat bizalmasan kezeli.